

Инструмент (въпросник) за разследване на избухването на огнища на заболявания, предавани чрез храната и водата

РЪКОВОДСТВО

Предложено позоваване: Европейски център за профилактика и контрол върху заболяванията. Инструмент (въпросник) за разследване на избухването на огнища на заболявания, предавани чрез храната и водата — Ръководство [октомври 2016 г.], Стокхолм, 2016 г.

© Европейски център за профилактика и контрол върху заболяванията, Стокхолм, 2016 г.

Съдържание

Обща информация.....	3
Методология за разработване на архива	3
Ръководство	4
Използване на архива.....	4
Стъпка 1: Критерии за изключване.....	4
Стъпка 2: Оформете Вашия въпросник	5
Стъпка 3а: Интервюиращ прилага въпросника	6
Стъпка 3б: Самоприлагани въпросници.....	7

Обща информация

Избухването на огнища на заболявания, предавани чрез храната и водата (ЗХВ) в държавите — членки на Европейския съюз (ЕС) и Европейското икономическо пространство (ЕИП) е важна причина за заболяемостта и икономическите загуби, поради тяхната честа поява и обичайната им тежест. През 2010 г. проектът на Европейския център за профилактика и контрол върху заболяванията (ECDC) „[Инструментариум за разследване и отговор на избухването на огнища на заболявания, предавани чрез храната и водата](#)“ (), осъществен от института „*Statens Serum*“ (Копенхаген, Дания) и Норвежкия институт по общественото здраве (Осло, Норвегия), доведе до създаването на редица инструменти за подпомагане на разследването на избухването на огнища на ЗХВ в Европа. Инструмент 5 от този инструментариум беше първият опит за разработка на образци за въпросник с набор от въпроси.

През февруари 2015 г. ECDC организира среща на експертно ниво за картографиране на различните практики по отношение на създаването и прилагането на въпросници за разследване на избухването на огнища на заболявания в държавите — членки на ЕС/ЕИП и за идентифициране на възможни начини за подпомагане на разследванията при избухването на огнища на заболявания в много държави и на национално ниво. Тази среща подчерта необходимостта от актуализиране на Инструмент 5 от инструментариума, който беше сметен за прекалено общ. Беше предложено да се разработи архив с въпроси (разширен набор от въпроси) и образци на въпросници с цел подпомагане на разследването на избухвания на огнища на ЗХВ (доклад от срещата е наличен при запитване). За да се отговори на тази необходимост Националният институт по общественото здраве и околна среда (RIVM, Билтховен, Нидерландия) стартира и осъществи проект, наречен „Инструмент (въпросник) за разследване на избухването на огнища на ЗХВ“.. Актуализираният инструмент цели да подпомага създаването на въпросници, използвани за качествени и аналитични проучвания по време на разследвания на избухването на огнища на ЗХВ на местно, регионално, национално или международно ниво.

Методология за разработване на архива

Като отправна точка за създаването на архива беше използван Инструмент 5 от „Инструментариум за разследване и отговор на избухването на огнища на заболявания, предавани чрез храната и водата с измерение в ЕС“. Беше направена връзка с членовете на [Мрежата за ЗХВ на ECDC](#) чрез имейл и бяха помолени да споделят въпросници, които са били използвани в разследванията на избухването на огнища на заболявания, причинени от храни. Бяха събрани четиридесет и един въпросника от 13 различни държави — членки на ЕС/ЕИП.

В допълнение беше проведено специално интернет търсене за откриване на допълнителни въпросници за генериране на хипотеза за избухвания на огнища на ЗХВ. Въпросниците бяха открити на следните уеб страници: Центровете за контрол и профилактика на заболяванията в Съединените щати (един въпросник), Орган за здравеопазване на Орегон и Министерството на здравеопазването на Минесота в Съединените щати (съответно два и един въпросника) и [Международния музей на епидемиите](#) (осем въпросника). Освен това бяха предоставени два въпросника от авторите на статията „*Lessons learnt from a birthday party: A Bacillus cereus outbreak, Бари, Италия, януари 2012 г, Martinelli et al. Annali dell' Instituto Superiore di Sanita. 2013; 49(4):391-394*“, след директен контакт.

Повечето събрани въпросници не бяха на английски език. Тези въпросници бяха преведени чрез използване на машинен превод и познанията на експерти в RIVM и ECDC.

Инструментът (въпросник) за разследване на избухването на огнища на ЗХВ обхваща 1) ръководство, което представя общата информация, методологията и начина за използване на инструмента, и 2) архив от въпроси, които да бъдат използвани за създаване на въпросници за разследване на избухването на огнища.

Предварителна версия на това ръководство и на архива беше споделена с мрежата за ЗХВ на ECDC за коментари. Освен това, на 9 септември 2016 г. беше организирана среща на експертно ниво, за да се направи критичен преглед на ръководството и архива, и да се определят възможните следващи етапи на проекта за инструмент въпросник за разследване на избухването на огнища на ЗХВ (доклад от срещата е наличен при запитване).

[Системата за класификация и описание на храните](#) (Foodex2) на Европейския орган за безопасност на храните (ЕОБХ) беше използвана за гарантиране на изчерпателността и формулировката на хранителните стоки, включени в архива. Съгласуването на имената на хранителните стоки, включени в архива с въпроси с FoodEx2 дава възможност за сравняване на консумацията на храна в конкретните случаи с очакваната консумация на храна в съответните държави — членки на ЕС, на базата на [Изчерпателната европейска база данни за консумация на храни на ЕОБХ](#).

Съобщенията, изпратени чрез [Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи](#) (RASFF), бяха използвани за проверка на това дали всички хранителни стоки, установени като заразени, са включени в архива с въпроси.

Архивът е разделен на 20 категории (напр. въпроси, свързани с пътуване, риба и ракообразни, мляко и млечни продукти). Повечето категории са разделени на подкатегории, за да се улесни идентифицирането на видовете въпроси и хранителните продукти. Изброените хранителни продукти са хранителни продукти, които се консумират или обработват сурови или полусурови, или чиито процеси на производство или готвене са предразположени към заразяване. Специфични за дадена страна хранителни продукти или ястия не са включени в архива.

Архивът, а следователно и въпросите, е на първо място разработен за фазата на търсене/генериране на хипотеза за избухване на огнище, но може лесно да бъде модифициран за използване в аналитични епидемиологични проучвания.

РЪКОВОДСТВО

Използване на архива

Архивът е предназначен за използване от епидемиолози и експерти по безопасност на храните, които разследват избухването на огнища на ЗХВ. За всяко разследване на избухване на огнище трябва да бъде избран подходящ набор от въпроси, за да се създаде адаптиран въпросник. Въпроси, които не са в архива, а са необходими за целите на разследването, трябва да бъдат добавени от експерта, разработващ въпросника. Предложения за въпроси, които да бъдат добавени в архива са добре дошли и трябва да бъдат изпратени чрез имейл до FWD@ecdc.europa.eu.

Стъпка 1: Критерии за изключване

За всяко разследване определете критериите си за изключване и на базата на тях определете кои въпроси ще Ви помогнат да изключите интервюирани (вж. примери в таблица 1). Маркирайте тези въпроси ясно, за да може интервюиращият лесно да определи дали засегнатото лице трябва да се изключи и следователно интервюто да бъде прекратено. .

Таблица 1: Примери за въпроси, които могат да бъдат използвани като критерии за изключване

Изключване на	Глава	Зададен въпрос	Например изключете, ако интервюираното лице отговори...
Пътуващи в чужбина по време на разследване на избухване на огнища, които не са свързани с пътуване	3	Посещавали ли сте друга държава в седемте дни преди да се разболеете?	Да, бях в чужбина по време на този период
Случаи без симптоми	2	Кога се появиха първите симптоми?	Не съм имал симптоми
Вторични случаи	2	Някой в домакинството Ви имал ли е подобни симптоми преди?	Да, съпругът ми имаше диария два дни преди мен.

Стъпка 2: Оформете Вашия въпросник

Изберете въпросите и уводния текст, които са Ви необходими в зависимост от патогена, вида избухване на огнище и начина, по който въпросникът ще се прилага.

Прегледайте архива и изтрийте въпросите, които не са Ви необходими или копирайте и поставете въпросите, които искате да използвате, в нов документ.

Важна забележка: За избухване на огнища в множество страни не променяйте и не махайте уникалния идентификатор на въпросите и отговорите (цифрите в курсив и в скоби след въпроса/ отговора, напр. 0014a). Идентификаторите позволяват лесен сравнителен анализ на резултатите от въпросниците, попълнени на различни езици.

В Приложение 1 по-долу се дават предложения за групи въпроси, които могат да бъдат взети предвид за включване във въпросника, на базата на предполагаемия или идентифицирания причинител. Приложение 1 е създадено чрез използване на съобщенията от Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF), скорошни рецензирани статии, но също и от обратната връзка от експерти, участващи в разработката на инструмента. Приложение 1 не е изчерпателно.

Уводният текст цели да насочва интервюирания по въпросника. Уводът винаги е даден в два варианта: един за интервюта, провеждани от интервюиращ по телефона или лице в лице, и един за самоприлагани интервюта. Когато въпросникът се прилага от интервюиращ, той/тя трябва да прочете избрания текст, за да въведе всеки блок от въпроси. Уводният текст е маркиран в удебелен шрифт и в зелена кутийка, както е дадено по-долу:

Интервюиращ: Ще продължим това интервю с въпроси относно скорошното Ви стомашно-чревно заболяване.

Самоприлагане: Следващите въпроси са за Вашето скорошно стомашно-чревно заболяване.

Когато се очаква специфичен вид или формат на отговора, в скоби и в *курсив* е дадено предложение (напр. *(дд.мм.гггг)*).

Адаптирайте въпросника

Ако в този архив липсват хранителни стоки или въпроси, може да ги добавите към Вашия собствен въпросник и да предоставите обратна информация на ECDC, така че да може да бъде актуализирана онлайн версията на архива.

За широк диапазон от въпроси вариантите за отговор са „да/не/неизвестно“. Като алтернатива може да се използва „да/вероятно да/вероятно не/не“, които позволяват да се избегнат отговорите „неизвестно“ и които вземат предвид хранителните навици. Ако желаете да използвате тази алтернатива, заменете тези варианти за отговор във въпросника.

Определете Вашия референтен период и попълнете предварително въпросника

Референтният период е периодът, за който се събира информация от интервюирания. Обикновено той е посочен като брой дни или седмици, и е базиран на инкубационния период на (предполагамия) причинител на избухването на огнище. Ще откриете предложени референтни периоди в Приложение 1. В целия въпросник заменете [Т] с референтния период, който е одобрен за разследването.

Преди да започнете интервютата попълнете частта „въпроси, които трябва да бъдат предварително попълнени“ от глава 1 с информацията, която вече имате, за избухването на огнище и както е необходимо за засегнатите лица. Можете да потвърдите отговорите, където е необходимо, по време на интервюто.

Попълнете всички полета, отбелязани с квадратни скоби [] и маркирани в жълто. Например [държава] указва, че трябва да впишете името на държавата. За да улесните четенето на въпросника по време на интервютата, махнете маркирания текст и квадратните скоби.

Решете дали искате да включите хранителен дневник (Глава 19) и да финализирате въпросника

Използвайте хранителния дневник в глава 19 за заболявания с кратък инкубационен период. Най-добре е той да се използва за трите дни преди началото на заболяването. Разтегляне до седем дни е границата, тъй като при интервюирането на засегнатите лица често заболяването вече е започнало преди няколко седмици.

Накрая добавете дата и/или номер на варианта към въпросника, за да могат да се проследят евентуалните промени във въпросника в хода на избухването на огнището.

Стъпка За: Интервюиращ прилага въпросника

Интервюиращите трябва да са запознати с въпросника, преди да започнат интервютата и в най-добрия случай – да бъдат обучени да провеждат интервюта. Въпроси или съмнения относно конкретни въпроси или раздели от въпросниците трябва да бъдат отправени преди началото на интервюто.

Процедура за подход за интервюиращи

- Прочетете въпросника и уводния текст. Попитайте координатора на разследването за избухването на огнище за пояснения, ако нещо не Ви е ясно.
- Проверете дали имате цялата необходима информация и необходимите материали, за да се обадите на засегнатото лице. Обърнете внимание, че е необходимо да преформулирате увода и въпросите, ако не интервюирате засегнатото лице, а например съпруг/а или родител.
- Обадете се на интервюирания. Използвайте предложени архивни текстове, за да се представите и да посочите причината за Вашето обаждане.
- Проведете интервюто, когато получите съгласие.

Полезни съвети

- Избягвайте да давате подробности за избухналото огнище (особено за възможните носители) до приключване на интервюто. „Не желая да влияя върху отговорите Ви, така че бихме ли могли най-напред да преминем през списъка с въпроси и след това да отговорим на Вашите въпроси?“
- Използвайте календар, за да определите периода преди началото на заболяването, за който ще задавате въпроси (референтен период). Споменавайте както началната, така и крайната дата и дните от седмицата (напр. четвъртък 7 юли до сряда 13 юли).
- Запомнете, че използването на „am“ и „pm“ (напр. 7 am) може да е неясно, предпочетете „7ч. сутринта“.
- Предложете на интервюирания да вземе календар, за да определи датите.
- Подчертайте, че бихте желали да запишете също и какво са опитвали, дори и да са изляли само една-две хапки. За някои това не означава „ядене“.

- Ако родител или детегледач отговаря от името на дете, редовно припомняйте на интервюирания, че отговорите са от името на детето.
- Ако отговарящият отговори с „да“ на един от изброените хранителни продукти, се уверете да бъдат зададени по-подробни въпроси за тези хранителни продукти.
- Повечето въпроси имат вариант за отговор „неизвестно“ или „не знам/не помня“. Този вариант е необходим най-вече за дълги референтни периоди и при интервюиране на роднини (вместо засегнатото лице). Въпреки това винаги се опитвайте най-напред да настоявате за отговор с да или не.

Стъпка 3б: Самоприлагани въпросници

Въпросникът е достигнал до засегнатото лице чрез обикновена поща или имейл. Това означава, че въпросникът и придружителното писмо трябва да бъдат ясни и изчерпателни. Обмислете да оставите телефонен номер, на който засегнатите лица могат да Ви открият в случай на въпроси. Придружителното писмо осигурява въведение в разследването за избухване на огнище и във въпросника. То също може да дава съвети за попълване на въпросника (вж. примерите по-долу).

Приложение 1. Предложени референтни периоди и групи от въпроси, които да бъдат взети предвид при съставянето на въпросник за генериране на хипотеза, според предполагаемия/потвърдения патоген

	Salm	Campy	Shig	STEC	LM	BC	SA	NoV	HAV	HEV	Crypto	Giardia
Референтен период	7 дни	7 дни	7 дни	7 дни	4 седмици	1 ден	1 ден	3 дни	6 седмици	6 седмици	12 дни	14 дни
Общи и демографски въпроси	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Въпроси, свързани със заболяването	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Въпроси, свързани с пътуване	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Хранителни навици, алергии и диета	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Пазаруване, ресторанти и други места за хранене навън	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Зеленчуци и зеленчукови продукти	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X
Плодове и плодови продукти	X	X	X	X	X	X		X	X		X	X
Ядки и семена	X											
„Суперхрани“	X								X			
Месо и месни продукти	X	X	X	X	X	X	X			X	X	
Риба и ракообразни	X		X		X	X	X	X	X	X		
Мляко и млечни продукти	X	X	X	X	X	X	X		X		X	
Яйца и яйчни продукти	X	X			X	X	X					
Други хранителни продукти	X				X	X	X		X		X	
Хранителни продукти за малки деца	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Вода и напитки на водна основа	X	X	X	X		X		X	X	X	X	X
Контакт с животни	X	X		X			X			X	X	
Хранителен дневник	X	X	X	X		X	X	X				X
Затварящи въпроси	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Използвана литература	[1], RASFF	[2], RASFF	[3], RASFF	[4], RASFF	[5], RASFF	[6], RASFF	[7], RASFF	[8], RASFF	[8], RASFF	[8]	[9, 10]	[10]

Salm = *Salmonella* (салмонела); Campy = *Campylobacter* (кампилобактер); Shig = *Shigella* (шигела); STEC = шигатоксин произвеждаща *Escherichia coli* (ешерихия коли); LM = *Listeria monocytogenes* (листерия моноцитогенис); BC = *Bacillus cereus* (бацилус цереус); SA = *Staphylococcus aureus* (стафилококус ауреус); NoV = norovirus (норовирус); HAV = хепатит А вирус; HEV = хепатит Е вирус; Crypto = *Cryptosporidium* (криптоспоридиум); Giardia = *Giardia lamblia* (гиардия ламблия).

- (1) **Silva C, Calva E, Maloy S.** One Health and Food-Borne Disease: Salmonella Transmission between Humans, Animals, and Plants. 2014; **2**: OH-0020-2013.
- (2) **Klein G, ed.** *Campylobacter*: Features, detection, and prevention of foodborne disease. 1st ed. Amsterdam: Academic Press/Elsevier inc., 2017: 160.
- (3) **Berger S.** *Shigellosis: Global Status*. 2016 edition ed. Los Angeles, California, USA: Gideon Informatics, 2016.
- (4) **Rivas M, et al.** Risk Factors for Shiga Toxin-Producing *Escherichia coli*-Associated Human Diseases. *Microbiology spectrum* 2014; **2**.
- (5) **Lomonaco S, Nucera D, Filipello V.** The evolution and epidemiology of *Listeria monocytogenes* in Europe and the United States. *Infection, genetics and evolution : journal of molecular epidemiology and evolutionary genetics in infectious diseases* 2015; **35**: 172-183.
- (6) **Tewari A, Abdullah S.** *Bacillus cereus* food poisoning: international and Indian perspective. 2015; **52**: 2500-2511.
- (7) **Kadariya J, Smith TC, Thapaliya D.** *Staphylococcus aureus* and staphylococcal food-borne disease: an ongoing challenge in public health. 2014; **2014**: 827965.
- (8) **Todd ECD, Greig JD.** Viruses of foodborne origin: A review. 2015; **7**: 25-45.
- (9) **Robertson LJ, Chalmers RM.** Foodborne cryptosporidiosis: is there really more in Nordic countries? 2013; **29**: 3-9.

(10) **Dixon BR.** Parasitic illnesses associated with the consumption of fresh produce - an emerging issue in developed countries *Current Opinion in Food Science* 2016; **8**: 104-109.**Ann**